

Ex his iam licet iudicium ferre de gravi assertione *doctissimi theologi* Mariani Dobmayer, qui statuit per hunc textum generaliter vindicatam *dispensationem mysteriorum Dei* sacris ministris, ex qua *ut ab uno* recedatur sacramento, nullum sacrae Scripturae, sive prima Ecclesia fundamentum praebent! Atque idem de caeteris dicatur, qui eadem repetunt atque ingeminant.

ARTICULUS II. — Argumenta traditionalia.

Ut aequum de documentis traditionalibus, quibus sententia adstruitur de sacerdote connubii christiani ministro, iudicium feratur, illud primum constituendum est, haud satis esse ad rem conficiendam, ut ex antiquitate ecclesiastica proferantur testimonia, quae adstruant necessariam quovis tempore fuisse benedictionem sacerdotalem ad cohonestandas nuptias sacro ritu. Etenim, et nos fatemur, imo et contendimus Ecclesiam semper abhorruisse a coniugiis clandestinis, quae ipsa nunquam non reprobavit tamquam illegitima, adeoque constituisse iugiter, ut nuptiae christianae in facie Ecclesia celebrarentur, ac ritu sacro, praesertim vero benedictione sacerdotali condecorarentur, et sacramentum ea qua par est sanctitate circumdaretur, atque etiam certior ipsamet fieret de inito coniugio ad omnem fraudem praecavendam. Necesse proinde foret, ut ea afferrentur documenta, quibus, sin minus disertis, verbis saltem aequivalentibus, patefieret requiri sacerdotem tamquam nuptiarum ministram, eiusque benedictionem tamquam formam ad sacramentum conficiendum.

Iam vero ne unum quidem ex tot, quae adduci consueverunt, documentis ex pia antiquitate est, quod vel insinuet id quod sibi Canus probandum proposuit. Etiam si magno numero ipse attulerit allegationes ex Gratiani praesertim *Decreto*; tamen haud dubito, quin si Canus sedulo expendisset ac in propriis fontibus documenta illa perlustrasset, umquam fidenti adeo animo ea pro sua sententia fuisset allaturus.

Quod ut nos efficiamus, documenta singula legentium oculis subiiciemus, ut per se vel ipsi iudicent atque experiantur eorum, quae affirmavimus, veritatem.

Quod antequam efficiam, ad vim universim elevandam, imo tollendam penitus ab his omnibus testimoniis, ex quibus arguit Canus pro sua sententia, iuverit generale vitium in eius argumentatione aperire. Ipse igitur non negat veritatem et valorem matrimonii, cui non benedicitur, sed negat illud esse sacramentum; quippe non nisi *officium humanum*, ut Patres loqui solent. Quin etiam sic argumentatur: manifestum est, matrimonia, quae ab his Patribus fere aequiparantur adulteriis, non esse sacramenta; atqui in Patrum eorundem sententia fuere valida matrimonia; ergo matrimonium, quod non sit sacramentum, validum esse potest; ac propterea existere potest contractus coniugalis validus quin sit sacramentum.

At perperam ex veterum auctoritatibus id concludi, facile est ostendere. Nam 1. certum est, et ipsi adversarii concedunt, matrimonia illa fuisse ex Patrum sententia valida; ergo adversarii nihil ex his testimoniis pro sua opinione conficere possunt, nisi supponant in matrimonio contractum a sacramento separari posse; porro hoc ipsum est in quaestione, seu potius hoc non est nisi consecrarium ipsorum opinionis, de qua disputatur; ergo petunt principium. Nos contra postea probabimus, ex veterum Patrum et ipsius Ecclesiae sententia contractum a sacramento in matrimonio christiano separari non posse. 2. Quum Patres dicunt de his matrimoniis esse fere adulteria, non obstant, quominus sint valida, etsi infructuose suscepta, sacramenta. Quo detecto vitio in adversariorum argumentatione ex Patrum effatis, ea omnino ac plane corrui. His animadversis, sic iam singillatim adducta testimonia percurramus.

Ordine venit primus Calixtus; iam vero in falsa decretali ad omnes Galliarum Episcopos, quaeque refertur a Gratiano *Causa III.* (non autem uti a Cano citatur *Causa I.*) qu. 4 cap. 4. *Consanguineorum*, haec habentur: « Quisquis ergo non

» est legitime coniunctus, vel absque *dotali titulo* ac benedictione sacerdotis constat copulatus, sacerdotes, vel legitime coniunctos criminari, vel in eos testificari minime potest: quoniam omnis incesti criminis macula pollutus infamis est, et accusare supradictos non permittatur.» Hic pseudo-Calixtus, ut patet, eadem ratione loquitur de *sacerdotalis benedictionis* defectu ac de defectu *dotalis tituli*; nemo autem dixerit, ob defectum *tituli dotalis* non confici sacramentum, irritarique coniugium, aut dotalem titulum spectare ad sacramenti substantiam. Non igitur hic textus opportunus est dicendus.

Alter est Siricius, qui in epist. ad Himerium Tarraconensem scripsit: « De coniugali autem velatione requisisti, si *desponsatam* alii puellam alter in matrimonium possit accipere. Hoc vero ne fiat, omnibus modis inhibemus; quia illa *benedictio, quam nupturae sacerdos imponit*, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur (2).» Itaque hoc in textu sermo unice est de *sponsalibus*, quae olim non secus ac matrimonium a sacerdote benedicebantur, et ex Ecclesiae legibus violari non poterant (3), prout neque aetate hac nostra violari impune queunt. Quis vero dixerit per benedictionem sacerdotalem, quae conferebatur iis, qui nupturi erant, seu nuptias futuras sibi spondebant, confici sacramentum, adeo ut sacerdos eiusdem sacramenti minister haberi possit? Exinde potius argumentum adversus sententiam a Cano propugnatam exurgit. Ergo et hic textus seponi debet.

(2) Apud Coustant. *Epist. Rom. pontif.* col. 628.

(3) Verissimum est violationem sponsalium spectatam olim veluti sacrilegium fuisse, et Ecclesiae canones adiecerunt poenas ac censuras in eos, qui eam attentassent, uti videre est apud Bingham *Origines sive antiquitates ecclesiast.* tom IX. lib. 22. cap. 5. § 9. pag. 523 seq. ubi etiam de benedictione, quae a sacerdote sponsalibus conferebatur, sermo est; perinde ac apud Goarium in *Euchologio*, et apud Martenium *De antiquis ecclesiae ritibus*, ubi agitur de sponsalibus. D. vero Coustant. in notis ad hanc epistolam fatetur, S. Siricium de sponsalibus hoc in loco esse intelligendum, atque idcirco de benedictione sacerdotali sponsalibus impertita esse locutum.

Tertius est Nicolaus I. cuius duo textus supersunt, in quorum altero legitur: « Primum diligenti investigatione inquire: et si eundem gloriosum regem praedictum (Lotharium) Waldradam, praemissis dotibus, coram testibus, secundum legem et ritum, quo mystice celebrari solent, per omnia inveneritis accessisse et publica manifestatione eadem Waldrada in matrimonium illius admissa sit, vel filia Bosonis admissa.» In altero autem textu dicitur: « Sin vero minime probatum fuerit, Waldradam uxorem fuisse legitimam, neque nuptiis secundum morem celebratis *per benedictionem nem scilicet sacerdotis* filio nostro Lothario extitisse coniunctam, suggerite illi, ut non moleste ferat legitimam sibi reconciliari uxorem (4).» Porro ex his liquet in hisce rescriptis coniunctim agi de indiciis, quibus legati pontificii certiores fierent de contracto, aut non contracto coniugio, inter quae recensetur ritus Ecclesiae, quemadmodum recensentur testes et *dos promissa*, adeoque eiusmodi sacerdotis benedictio perinde valet ac *publica manifestatio*, et nihil praeterea; qua publica manifestatione poterat constare de vero matrimonio inito inter Lotharium et Waldradam. Et hi proinde textus tamquam minus opportuni sunt seponendi.

Quartus est pseudo-Evaristus, ac refertur a Gratiano *Causa XXX. qu. 10. c. 1. Aliter*, et ita se habet: « Aliter enim legitimum, (ut a Patribus accepimus, eorumque successoribus traditum invenimus,) non sit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam foeminam dominationem videntur habere, et a quibus custoditur, uxor petatur, et a parentibus, aut propinrioribus sponsetur, et legibus dotetur, et suo tempore sacerdotaliter, (ut mos est,) cum precibus et oblationibus a sacerdote benedicatur, et a paranympis, (ut consuetudo docet,) custodita sit, et consociata a proximis tempore con-

(4) Hi textus referuntur a Gratiano *Causa XXXI. qu. II. cap. 4. Lotharius* ac referuntur pariter ab Ivone uti inclusi in *Comonitorio* dato a Nicolao Rhodaldo Portuensi, ac Ioanni Phesulensi, qui tanquam legati ad hanc causam pertractandam missi fuerant. (conc. Labb. tom. XV. col. 368.)

» gruo petita, legibus dotetur, et solemniter accipiatur, et
 » biduo vel triduo orationibus vacent et castitatem custodiant.»
 Absurdum vero esset contendere haec omnia, quae recensita
 sunt, spectare ad substantiam coniugii; cum tamen eadem
 ratione omnia et singula requirantur ab hac spuria de-
 cretali, ac requiritur benedictio sacerdotalis, primum est
 inferre ex mente istius falsae decretalis, nec eam ad substantiam
 sacramenti matrimonii pertinere. Spectare praeterea benedic-
 tionem sacerdotalem ad solemnitatem tantum nuptiarum ex
 mente istius pseudo-decretalis luculentius fit ex verbis, quae
 deinde sequuntur, et ab eodem Gratiano I. c. sic efferuntur:
 « Aliter vero praesumpta, non coniugia, sed adulteria, aut
 » contubernia, aut supra, aut fornicationes potius quam
 » legitima coniugia esse non dubitate, nisi voluntas propria
 » suffragata fuerit, et vota succurrerint legitima.» Per priora
 siquidem verba reprobantur ut illegitima, nempe *illicita* con-
 iugia, quae clandestina ratione sine testibus, aliisque solem-
 nitatibus contraherentur, quorum defectu hic pseudo-Evaristus
 ea, non absolute adulteria, contubernia, fornicationesque de-
 nominat, sed uti talia quadantenus esse spectanda, utpote
 clandestina atque idcirco suspecta; qua de causa ait *praesumpta*,
potius quam legitima matrimonia (5). Posteriora autem verba

(5) Reipsa per vocem *illegitimum* haud illico significari matrimonium *irri-
 tum ac nullum*, sed solum *illicitum* a veteribus, iamdiu adnotavit Benedictus
 XIV. *De synodo* lib. VIII. c. XII. n. 5: scribens: « Quamquam hodie nomine
 » matrimonii *legitimi et non rati* communiter intelligamus matrimonium infi-
 » delium, olim tamen a iuris canonici peritis etiam inter matrimonia fidelium
 » fuisse hanc adhibitam distinctionem, ut alia dicerentur *legitima et rata*, alia
 » *rata* dumtaxat sed *non legitima*; testis est Gratianus, qui in fine quaest. 1.
 » cau. 28. loquens de coniugiis fidelium haec scripsit: Horum quaedam sunt
 » legitima veluti cum uxor a parentibus traditur, a sponso dotatur et a sa-
 » cerdote benedicitur; haec talia coniugia legitima et rata appellantur: illorum
 » vero coniugia, qui, contemptis omnibus illis solemnitatibus, solo affectu ali-
 » quam sibi in coniugem copulant, huiusmodi coniugium *non legitimum*,
 » sed *ratum* tantummodo esse creditur, » id est validum sed illicitum. Si
 proinde eiusmodi coniugia inita sine sacerdotis benedictione valida sunt:
 ergo sacerdotis benedictio non spectat ad essentiam sacramenti, nec proinde
 iuxta pseudo-Evaristum, cuius verba hic adducuntur, sacerdos est sacra-
 menti matrimonii minister.

evertunt prorsus Cani sententiam, dum iis affirmatur, vera esse
 coniugia illa etiam, quae sic fuerint celebrata, si ipsis *suffragata*
voluntas propria fuerit, et vota succurrerint legitima. Atque
 hinc factum est, ut ab oppositae sententiae patronis pro se
 adducerentur (6). Igitur et hic textus utpote minus idoneus
 seponendus est.

Quintus est Hormisdas, cuius verba apud Gratianum *Causa*
 XXX. qu. 5. c. 2. *Nullus fidelis*, haec sunt: « Nullus fidelis,
 » cuiuscumque conditionis sit, *occulte* nuptias faciat: sed,
 » benedictione accepta a sacerdote, *publice* nubat in Domino.»
 Mirifice isthaec decretalis, dato quod Hormisdas sit, (est enim
 supposititia,) patefacit rationem, quare quovis tempore Ec-
 clesia exegerit benedictionem sacerdotis in nuptiis iungendis,
 ne scilicet *occulte*, seu clandestine fierent. Idcirco neque hic
 textus aliquid efficit pro sententia Cani, ac propterea sepo-
 nendus (7).

Sextus est Isidorus, quem allegavit Gratianus loc. cit. cap.
 7. *Foeminae* sub titulo: *Quare foeminae velentur dum ma-
 ritantur*; de benedictione vero hoc in textu nihil aliud habetur
 praeter haec verba: « Nubentes post benedictionem vitta in-
 » vicem quasi uno vinculo copulentur, videlicet ideo fit, ne
 » compagem coniugalis unitatis dirumpat (8).» Non dicitur
 ab Isidoro coniugium fieri *per benedictionem*, sed unice nu-
 bentes accipere benedictionem post contractum coniugium,
 quod nemo negat. Ut aliquid ex his verbis pro opinione
 Cani erui posset, deberet ostendi hanc benedictionem a sa-
 cerdote dari ad nuptias ipsas sacramentali ratione iungendas,

(6) Cf. Blasco cit. *Opuscoli canonici* etc. tom. I. Diatriba V. *De secundis*
nuptiis pag. 256.

(7) Caeterum canon iste adscriptitiis est, nec ullo modo Hormisdas tribui po-
 test. Cf. Bernardi in op. cit. *Gratiani Canones genuini ab apocryphis discreti*
 Par. II. tom. I. cap. XLIX. *De Hormisda*. Taurini 1754. pag. 432.

(8) Atque hic adnotandum a Cano Isidorum collocari cum Evaristo et Hor-
 misda. Iam vero Isidorus adducitur a Gratiano solum ad cap. VII. *foeminae*.
 Isidori porro textus desumptus est ex lib. II. *De officiis* cap. XX. opp. ed. Are-
 vali tom VI. pag. 454.

quod cum non efficiatur, patet et hunc textum seponendum esse.

Septimus est Canon XVI. conc. Carthaginensis IV. relatus a Gratiano *Causa XXX.* qu. 5. cap. 8. *Sponsus*; in eo autem ita statuitur: « Sponsus et sponsa, cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel a paranympis offerantur, qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia eiusdem benedictionis in virginitate sua permaneant. » Ex quibus verbis id unum colligitur, benedictionem sacerdotalem esse unum ex ritibus in Ecclesia adhiberi solitis in coniugii celebratione; nec refert per ea statui, ut *pro reverentia benedictionis* prima nuptiarum nocte coniuges se continent, in quibus plures ex recentioribus vim constituunt ad evincendum per eam matrimonii sacramentum perfici; ast frustra; siquidem, ut scite perpendit Martenius, perinde est, ac si diceretur: *pro reverentia sacramenti* (9). Ideo vero solius benedictionis fit mentio in concilio Carthaginensi, quia per eam maxime patefiebat celebratum coniugium in facie Ecclesiae, eratque cordi concilio illam extollere, ne fideles eam negligerent. Caeterum ne verbum quidem habetur in allato concilii textu, quo insinuetur per benedictionem confici sacramentum. Laudatus Martenius ostendit morem servandae in coniugio continentiae una, duabus, tribusve noctibus introductum ab immemorabili in Ecclesiam fuisse ex Tobiae exemplo, ut in Tobiae libro legitur, ac diverse variis in Ecclesiis et diversis temporibus eam disciplinam servatam fuisse (10). Hinc et hic textus non est ad rem, ac proinde seponendus.

Octavus est concilii Lugdunensis apud Gratianum *Causa XXXV.* quaest. 2. et 3. (apud Canum tantum 3.) cap. 19. *Nulli.* En concilii textum: « Nulli ex propinquitate sui sanguinis usque ad septimum gradum uxores ducant: neque sine benedictione sacerdotis. Qui autem nupturi erunt, a

(9) *De antiquis eccl. ritib.* libri secundi part. II. c. IX. art. IV. n. 1. seqq.

(10) *Ibid.* Quinimo hic ipse auctor animadvertit, eiusmodi continentiam prima nuptiarum nocte ab ethnicis ipsis interdum servatam fuisse.

» sacerdote benedicti nubere audeant . . . nec aliter praesumant. » Nempe iubentur nubere in facie Ecclesiae, et nihil amplius. Cum igitur non aliud textus hic significet, seponendus et ipse est.

Nonus est concilii Lateranensis III. qui invenitur inter Decretales lib. V. *De simonia* tit. III. c. 9. *Cum in Ecclesia.* Ita vero se habet: « Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere: ita ut pro episcopis, vel abbatibus, seu quibuscumque personis ecclesiasticis ponendis in sedem, seu benedicendis presbyteris in Ecclesiam, nec non pro sepulturis et exequiis mortuorum, et benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur . . . Ne igitur haec de caetero fiant, vel pro personis ecclesiasticis deducendis in sedem, vel sacerdotibus instituendis, vel sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis conferendis, seu collatis aliquid exigatur, districtius prohibemus. » Numquid vel a longe quidpiam insinuetur his verbis, unde colligi possit, benedictione sacerdotis confici nuptiarum sacramentum, ita ut si sacerdotalis eiusmodi benedictio non accederet, matrimonii proprie sacramentum non haberetur? Nil minus. Alioquin cum illud: *aliisque sacramentis non modo benedictionibus nubentium*, verum etiam *sepulturis et exequiis mortuorum* aptetur, consequens foret, ex horum theologorum interpretatione, tum sepulturas, tum mortuorum exequias, quae sine ministerio sacerdotis non fiunt, totidem esse sacramenta, quod nemo sanus dixerit. Igitur hic ponitur benedictio nuptiarum, quia haec est id unum, quod minister Ecclesiae praestat, et pro quo proinde stipendium acceptare posse sibi videtur (11). Itaque et hic textus seponendus est.

(11) Sane mentem nunquam fuisse conc. Lateran. III. adeoque nec Alexandro III. sub quo concilium celebratum est, uti essentialem sacramento matrimonii decernere benedictionem sacerdotalem, evidenter constat ex appendice eiusdem concilii part. VI. cap. 8. ubi exhibetur laudati pontificis rescriptum his verbis expressum: « Super hoc inquisitioni tuae taliter respondemus: quod si legitimus consensus a (forte ea) solemnitate, qua fieri solet, praesente sa-

Decimus est concilii Constantiensis sub Martino V. in fine concilii. Iam vero concilium Constantiense nihil aliud continet, quod ad rem nostram referatur, praeter interrogationem, quae fieri debebat de haeresi suspectis: « Utrum » credat, quod christianus contemnens susceptionem sacramentorum confirmationis, vel Extremae Unctionis, aut solemnizationis matrimonii peccet mortaliter (12). » Si quid probat eiusmodi auctoritas, probat non esse contemnendam solemnizationem sacramenti matrimonii, nihilque praeterea. Quocirca et hic textus est seponendus.

Undecimus est Clementis *De privilegiis religiosi*, ac reperitur inter Clementinas lib. V. tit. VII. De privilegiis cap. I. *Religiosi* his verbis: « Religiosi, qui clericis, aut laicis sacramentum Unctionis Extremae, vel Eucharistiae ministrare, *matrimoniiave solemnizare*, non habita supra his paroecialis presbyteri licentia speciali praesumpserint... excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. » In quibus verbis si quis velit quidpiam deprehendere, quod Cane sententiae favere videatur, non aliud ei succurrit quam illud *matrimoniiave solemnizare*; at vero haec loquendi ratio contrarium potius evincere videtur, si comparetur cum verbis praecedentibus, quibus presbyteri vere dicuntur ministrare sacramenta Extremae Unctionis et Eucharistiae, contra vero cum sermo est de matrimonio, eo ipso quod sacerdotes eius ministri non sint, dicuntur illud *solemnizare*, seu ei assistere,

» cerdote, aut etiam eius notario, sicut etiam in quibusdam locis adhuc observatur, coram idoneis testibus interveniat de praesenti, ita quod unus » alium in suam mutuo consensu verbis expressis recipiat, utrimque dicendo: » *Ego te recipio in meam, et ego te recipio in meum*; sive sit iuramentum, » sive non, non licet mulieri alii nubere, et si nupserit, et fuerit carnalis copula subsequuta, ab eo separari debet, et ut ad primum redeat, ecclesiastica » districtione compelli. » Si igitur perfici poterat matrimonium etiam coram solo notario et idoneis testibus sine praesentia sacerdotis, patet ex mente pontificis, benedictionem sacerdotalem minime spectare ad sacramenti matrimonii essentiam, nec proinde sacerdotem esse huius sacramenti ministrum. Cf. apud Harduin. *Acta concil.* tomi VI. par. II. col. 1732.

(12) Apud Labbeum tom. XII. col. 269.

ut publicum per eorum praesentiam et solemne evadat ex mente Ecclesiae. Ergo et hic textus a causa Cane seponendus est.

Duodecimus postremusque textus, qui a Cane allegatur, est ex S. Ambrosio, qui in epist. I. ad Vigilium (13) scribit: « Nihil gravius quam copulari alienigenae, ubi et » libidinis et discordiae incendium, et sacrilegii flagitia conflantur... Nam cum ipsum coniugium velamine sacerdotali » et benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest coniugium dici, ubi non est fidei concordia? Cum oratio communis esse debeat, quomodo inter se dispares devotione potest » esse coniugii communis charitas? » Nempe loquitur S. Ambrosius de illa benedictione solemni, quae dum caneretur, velum purpureum in signum pudoris super sponsum et sponsam expandebatur. Haec autem benedictio perinde ac velum cum denegaretur bigamis, indidem patet per eam minime conferri sacramentum; alioquin sacramento caruissent, qui secundas nuptias inirent, quod profecto nemo contendet. Itaque erat ritus caeremonialis ille, de quo disserit sanctus doctor (14), praesertim cum pari ratione tum de *velo sacerdotali* tum de benedictione loquatur. Nec omittendum, si accurate velimus S. doctoris verba expendere, illum non ex eo, quod non detur benedictio, sed ex eo, quod non habeatur fidei concordia, inferre matrimonii nullitatem, seu potius illegitimitatem. Remanet igitur, ut et hic postremus textus sit seponendus.

Nunc vero colligentes quos hactenus ex Cane attulimus et expendimus textus, quos ipse indicavit veluti causae suae ita faventes, ut pronunciaverit: « Ex Patrum quidem memoria » matrimonium *proprie esse sacramentum*, ita demum proditum » est, si sacerdotis ministerium interveniat, » affirmare iure possumus ne unum quidem reperiri, qui ei suffragetur. Ut enim silentio praeteream non paucos ex his textibus spurios esse, de alia omnino re loquuntur ab illa, quam ipse contenderit. Ete-

(13) In nova edit. Maurin. haec epistola est XIX. primae classis, et textus adductus est n. 27. col. 844.

(14) Cf. Martene *De antiquis eccles. ritib.* part. II. cap. IX. art. 3. n. 4.

nim Canus vult Patres esse locutos de benedictione sacerdotali tamquam de forma sacramenti matrimonii, ut exinde inferat, non alium esse agnoscendum ministrum praeter sacerdotem ex sensu ecclesiasticae antiquitatis. Porro Patres de ea disserunt tamquam de conditione requisita, ut coniugia publice, seu in facie Ecclesiae celebrarentur, et quo amoverentur connubia clandestina, quae Ecclesia nullo non tempore detestata est. Ut vero efficacius fideles allicerent ad eam benedictionem assequendam, eius beneficia summis extollunt laudibus, cum per eam legitime contraherentur nuptiae, ac coelestium bonorum copiam ipsi obtinerent. Nemo unquam ex iis aliquando vel affirmavit, vel innuit quidem, nullum sacramentum haberi, si benedictio sacerdotalis abfuerit; imo contrarium docuere quoties declararunt, benedictionem bigamis denegari, quin tamen vel leviter suspicati fuerint, secundas et posteriores nuptias non esse vere et proprie sacramenta. Hoc ipsum colligitur vel ex eo, quod constat, eandem benedictionem sacerdotalem *nupturis*, seu sponsalibus datam fuisse, quae certe non conficiebat sacramentum: attamen docent *ad instar sacrilegii* eius violationem a fidelibus spectatam fuisse. Propterea fundamento antiquitatis prorsus destituta deprehenditur Cani sententia.

Reliquum est ut caetera expendamus documenta, quae a Cani patronis adiecta sunt, postquam severior critica obtinuit. Nam quod attinet ad iuris canonici peritos, quos rectius scholasticis iudicium tulisse existimat Canus, non est quod de ipsis valde solliciti simus: siquidem dato etiam, quod ipse contendit, negarique facile posset (15), exploratum est adagium Dominici Soto,

(15) Nam vel ipsa ratio, quae ab antiquis iuris canonici peritis in medium adducebatur, quare in matrimonio non conferatur gratia, quod nempe alioquin non paciscerentur sponsi de dote, satis ostendit quid de eorum peritia in rebus theologis sentiendum sit. Canus nihilominus praefert istorum auctoritatem auctoritati scholasticorum! Dixi: *quod Canus contendit* negari facile posset. Sane Bened. XIV. qui optime canonici iuris peritorum sententias callebat, scribere non dubitavit lib. VIII. *De synodo* cap. XIII. n. 4. « Hanc quippe sententiam (de contrahentibus ministris sacramenti matrimonii) proponerunt fere omnes antiqui theologi, iurisque canonici interpretes. »

» quod scilicet. « *Iurisperiti, quoties in ius divinum falcem mittunt, cruentantur* (16); eorum auctoritas in rebus theologis » parva omnino est. » His igitur dimissis, ex ordine evolvemus testimonia, quae attulimus ex auctoribus, qui adstruunt sacerdotem esse coniugii christiani ministrum. Cum vero nonnulla ex his illa sint ipsa, quae in Cano iam expendimus, ideo quae supersunt examini tantum subiiciemus.

Tertullianus itaque in lib. II. *Ad uxorem* c. 8. loquitur de *obsignatione* benedictionis, quatenus ita ferebat Ecclesiae disciplina, ne occulte celebrarentur nuptiae, et qua fiebat ut matrimonium in facie Ecclesiae celebratum suum sigillum, ut ita loquar, obtineret. Talem vero esse mentem Tertulliani aperte constat ex eo, quod ipse vera ac rata habeat matrimonia, quae occulte, ac proinde sine benedictione sacerdotali celebrabantur, quae tamen illicita pronunciat scribens: « Ideo penes nos » occultae quoque coniunctiones, id est, *non prius apud Ecclesiam professae*, iuxta moechiam et fornicationem iudicari » periclitantur. Ne inde consertae obtentu matrimonii crimen » eludant (17). » Nempe, ut exponit Rigaltius, oblatis Ecclesiae per presbyteros fidelibus coniugandis, ut communibus votis coniugio benediceretur (18). Si talis igitur est benedictio, de qua loquitur Tertullianus, patet nullum per ipsam perferri sacramentum. Alioquin nulla fuissent coniugia occulta, seu sine hac benedictione inita. Porro haec Tertullianus uti illicita quidem habet, non autem ut invalida ac irrita (19). Nullum igitur

(16) Dom. Soto in 4. Sent. dist. 15. qu. 1. art. 8. ed. Metimnae a Campi 1581 pag. 552.

(17) *De pudicitia* cap. IV. Hunc librum scripsit Tertullianus iam Montanista; hinc per illud *quoad nos* significat coetum sectae suae.

(18) Ed. Rigalt. Paris 1664. pag. 557. nota (d) Eadem ferme scribit in lib. » II. *Ad uxorem* c. 8. not. (k) pag. 71. ubi addit: « Atque haec vetus Ecclesiae » forma clandestina coniugia nesciebat, quae vaga et effraenis extra proprias Ecclesias discurrendi et devertendi licentia paulo post inveniit. » Cf. etiam Pamelium in adnot. ad hos textus.

(19) Cf. Christ. Lupum in *Dissert. de peccatorum et satisfactionum indulgentiis* cap. I. opp. ed. Venet. 1725. pag. 263.